

Henryk Markiewicz

Mark Siemionowicz Żywow (16 maja 1893 - 20 lutego 1962) [nekrolog]

Pamiętnik Literacki : czasopismo kwartalne poświęcone historii i krytyce literatury polskiej 53/2, 637-641

1962

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

HENRYK MARKIEWICZ

MARK SIEMIONOWICZ ŻYWOW

(16 MAJA 1893 — 20 LUTEGO 1962)

Mark Siemionowicz Żywow urodził się w Homlu 16 maja 1893. Do Warszawy przybył jako 13-letni chłopiec. Wykształcenie średnie zdobywał jako eksternista, jednocześnie zarabiając na utrzymanie najpierw korepetycjami, potem... tłumaczeniem zeszytowych powieści sensacyjnych. Już w r. 1911 rozpoczął pracę dziennikarską w liberalnej gazecie „Варшавские Последние Новости”. Ewakuowany z Warszawy w r. 1915, przed zajęciem jej przez Niemców, Żywow pracował najpierw w gazetach Rostowa i Kijowa oraz w Rosyjskiej Agencji Telegraficznej, a po r. 1918 — w prasie wojskowej. Po demobilizacji wstąpił w r. 1922 do redakcji moskiewskiej gazety „Известия”, gdzie do 1937 zajmował stanowisko zastępcy kierownika działu informacji, a potem — działu literatury i sztuki.

Ale warszawska młodość dała Żywowowi nie tylko zawód dziennikarski.

W ostatnich latach pobytu w Warszawie — pisał w swej autobiografii — zaprzyjaźniłem się z Polakami, którzy rozbudzili we mnie gorące zainteresowanie i miłość do literatury polskiej. Z tego czasu pochodzi mój pierwszy zachwyty nad Mickiewiczem i Słowackim i pierwsze przekłady ich utworów¹.

Zawód tłumacza literatury polskiej rozpoczął Żywow od prozy. Wśród sześciu przekładów *Przedwiośnia*, które w r. 1925 ukazały się w ZSRR, jeden wyszedł właśnie spod jego pióra (przedmowę do owego wydania napisał Adolf Warski). Przełożył również *Jaskółkę* (1925), *Z minionych dni* (1927) i opowiadania (1927) Daniłowskiego oraz *Kostkę Napierskiego* (1927) Orkana.

Rychło wszakże zainteresowania i ambicje przekładowe Żywowa przesunęły się ku poezji. Początkowo były to utwory współczesnych poetów rewolucyjnych (m. in. zbiorek *Из польских поэтов*, 1932²), przede

¹ Tekst autobiografii (z bibliografią prac) z r. 1957 znajduje się w posiadaniu autora nekrologu.

² Pod takim samym tytułem ukazał się w r. 1959 tom przekładów Żywowa zawierający „wiersze o pokoju, o przyjaźni, o Związku Radzieckim“.

wszystkim Broniewskiego. Przekłady jego wierszy, ogłaszane najpierw w czasopismach i różnych wydawnictwach zbiorowych, złożyły się na tom *Печаль и песня* (1937), a później miały wypełnić znaczną część powojennych zbiorów jego poezji w języku rosyjskim.

Obok Broniewskiego, drugą trwałą pasją poetycką Żywowa był wśród poetów współczesnych Julian Tuwim: w r. 1930 przełożył wiersz *Do prostego człowieka* (pierwszy przekład rosyjski Tuwima), a w 1946 przygotował wybór jego utworów, znów oparty głównie na własnych tłumaczeniach. Przekładał również utwory Staffa, Iwaszkiewicza, Dobrowolskiego, Słobodnika i innych, a także dramat Kubackiego *Rzymska wiosna* (1957).

W latach późniejszych zajął się Żywow-tłumacz również klasyką polską (wiersze Kochanowskiego, Szymonowicza, Krasickiego, Mickiewicza, Słowackiego, Syrokomli, Konopnickiej). Najwybitniejsze jego w tej dziedzinie osiągnięcia — to pierwszy rosyjski przekład *Wielkiej Improwizacji* (1946), tłumaczenie *Trenów i Ojca zadżumionych* (1952), ocenione przez fachową krytykę jako „wybitnie ciekawy i artystycznie udany eksperyment”³. W pracy przekładowej Żywow, świetnie panując nad trudnościami semantycznymi tekstu polskiego i posiadając dużą sprawność i pomysłowość wersyfikacyjną, osiągał zazwyczaj wysoki stopień wierności wobec oryginału i trafnie oddawał jego tonację stylistyczną.

Utalentowany tłumacz był jednocześnie, a może przede wszystkim, niestrudzonym popularyzatorem literatury polskiej, a w pewnym okresie — warto o tym pamiętać — niemal jedynym popularyzatorem. Poczynając od r. 1925 (nekrolog Żeromskiego, „Известия” z 22 XI), przez trzydzieści pięć lat, w całej prasie radzieckiej — w centralnych „grubych miesięcznikach”, w tygodnikach ilustrowanych, w gazetach codziennych, w pismach wydawanych dla zagranicy, nawet w prasie młodzieżowej, w odczytach i broszurach, we wstępach i posłowiach do własnych i cudzych przekładów — Żywow rzeczowo i kompetentnie, najczęściej z entuzjazmem, zawsze — w sposób lojalny informował o najważniejszych postaciach i zjawiskach dawnej i nowej literatury polskiej — od Kochanowskiego do Strykowskiemu. Był m. in. autorem pierwszych artykułów w prasie radzieckiej o twórczości Broniewskiego, Wasilewskiej, Tuwima⁴, pisał o tematyce chłopskiej w literaturze dwudziestolecia (ze zrozumiałych zresztą powodów jednostronnie potraktowanej⁵), opracował syntetyczny

³ S. Pollak, *Słowacki w przekładach rosyjskich*. „Twórczość”, 1961, nr 11, s. 142—143.

⁴ „Лицо дня”. (О повести Ванды Василевской). „Литературная Газета”, 1930, z 30 IV. — *Поэт революционной лирики. (Творчество Владислава Броневского)*. Ibidem, 1934, nr 38. — *Путь Юлиана Тувима*. Ibidem, 1944, z 25 XI.

⁵ *Польская литература о крестьянстве в панской Польше*. Москва 1939

artykuł o literaturze polskiej do tomu 46 *Wielkiej encyklopedii radzieckiej*, który ukazał się w trudnym roku 1940, po wojnie pierwszy charakteryzował oblicze nowej literatury polskiej (w odczycie wygłoszonym w Moskwie 17 VII 1947⁶), ogłosił większą rozprawę o poezji Broniewskiego⁷...

Mark Siemionowicz Żywow

Wśród tych zasług popularyzatorskich Żywowa mieści się także ogromny trud — współorganizatora, redaktora i autora komentarzy do wydań zbiorowych Mickiewicza (1948—1954, 1955), Słowackiego (1960) i Broniewskiego (1961) oraz antologii *Поэты-лауреаты народной Польши* (1954).

---

⁶ *Современная польская литература*. Стенограмма публичной лекции прочитанной 17 июля 1947 г. в Лекционном зале в Москве. Москва 1947.

⁷ *Владислав Броневский — поэт польской революции*. W: *Современная польская литература*. Москва 1953, s. 181—225. Przekład polski w: *Współczesna literatura polska*. Kaunas 1954, s. 137—171.

W wieloletniej działalności tłumacza i popularyzatora zgromadził Żywow poważną i wszechstronną wiedzę o literaturze polskiej oraz należytą zaprawę do naukowego jej badania. Toteż w setną rocznicę urodzin Mickiewicza czytelnicy radzieccy otrzymali spod pióra Żywowa obszerną, blisko 600-stronicową monografię, która nie tylko udatnie rekapitułuje zdobycze dawnej i nowej mickiewiczologii polskiej, ale i wzbogaca ją nowymi wartościami, zwłaszcza w partiach biograficznych, dotyczących pobytu poety w Rosji⁸. Napisał również monografię o Tuwimie, opublikowaną jednak tylko w wersji popularnej, przeznaczonej dla nauczycieli i bibliotekarzy⁹.

Z punktu widzenia historycznoliterackiego szczególną wartość posiadają prace Żywowa o polsko-rosyjskich stosunkach literackich. Poświęcił im sporo artykułów popularnych, o dużej nieraz wartości informacyjnej, a przede wszystkim — dwie pionierskie rozprawy o twórczości Mickiewicza i Słowackiego w przekładach i opiniach pisarzy rosyjskich¹⁰. Drugą z tych prac wygłosił Żywow jako referat na sesji naukowej ku czci Słowackiego w roku 1959. Dopiero po czterdziestu pięciu latach ten nieoficjalny ambasador literatury polskiej w Związku Radzieckim po raz pierwszy — i jedyny — mógł przyjechać do miasta swej młodości.

Obok prac wymienionych, na uwagę zasługuje publikacja ważnych materiałów biograficznych o polskich poetach „kaukaskich“, które wydobył Żywow z prasy i archiwów tyfliskich¹¹.

Ostatnio pracował nad przekładem Marii Malczewskiego i monografią o Słowackim. Był już ciężko chory, gdy dotarła do niego wiadomość o zgonie Władysława Broniewskiego.

Trzy dni Marek Żywow usiłował zebrać siły i napisać o Władysławie Broniewskim, którego znał i pokochał od lat trzydziestu. Wreszcie poprosił, żeby mu pomóc — pisze moskiewski korespondent „Trybuny Ludu“. — Nie udaje mi się

⁸ *Адам Мицкевич. Жизнь и творчество.* Москва 1956. — Por. A. Witkowska, *Ambasador i entuzjasta.* „Życie Literackie“, 1959, nr 8.

⁹ *Юлиан Тувим. Очерк жизни и творчества.* Москва 1960. — Całość tej pracy ma się ukazać nakładem wydawnictwa Советский Писатель.

¹⁰ *Поэзия Мицкевича в переводах и откликах русских писателей.* W: А. Мицкевич, *Избранное.* Москва 1946, s. 12—47 (por. recenzję J. Krzyżanowskiego w „Pamiętniku Literackim“ (1947, s. 340) i liczne nawiązania do tej pracy w wydawnictwie: *Adam Mickiewicz in the World Literature.* Berkeley and Los Angeles 1956). — *Juliusz Słowacki w krytyce i przekładach rosyjskich.* „Slavia Orientalis“, 1960, nr 4, s. 581—602.

¹¹ *Polscy poeci „kaukascy“.* (Materiały biograficzne). „Pamiętnik Literacki“, 1959, z. 3/4, s. 563—592. — Zob. *Польские певцы Кавказа.* „Литературная Грузия“, 1957, nr 6.

skłonić Żywowa, aby przeczekał trudne dni, które przeżywa, i odłożył naszą rozmowę na później... Nie, nie chce tego. Mówi z ogromnym wysiłkiem — właściwie nie mówi, a szepce — dwukrotnie przerywa rozmowę na dłuższy czas, by odpocząć... I tym właśnie szeptem, wzruszonym, gorącym, tłumaczy mi, że musi zabrać głos:

— To mój obowiązek wobec Broniewskiego...¹²

Ostatnie to jego słowa o literaturze polskiej. Zmarł w kilka dni później, 20 lutego 1962¹³.

---

¹² M. Łucki, *Poeta i jego tłumacz*. „Trybuna Ludu“, 1962, nr 48.

¹³ Wzruszający szkic o Żywowie ogłosił R. Przybylski, *Pamięci Marka Żywowa*. „Życie Literackie“, 1962, nr 11.